

PRAVA I OBAVEZE USTANOVA U VEZI SA VOĐENJEM EVIDENCIJA U SMISLU ZAKONA O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA I ZAKONA O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

U skladu sa odredbama člana 174. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja¹ (dalje: ZOSOV), ustanove su dužne da vode evidencije o deci, učenicima i odraslima obuhvaćenim formalnim obrazovanjem, o roditeljima, odnosno drugim zakonskim zastupnicima i o zaposlenima (dalje: evidencije). **Predmetne evidencije predstavljaju skup podataka o ličnosti²** koji se obrađuju u skladu sa odredbama ZOSOV i odredbama novog Zakona o zaštiti podataka o ličnosti³ (dalje: ZZPL). Ustanova je dužna da svaku od evidencija **vodi na srpskom jeziku i ćirilichnom pismu, na propisanom obrascu ili elektronski** u okviru jedinstvenog informacionog sistema prosvete (dalje: JISP), koji sistem još uvek nije uspostavljen u potpunosti ali čiji se početak rada očekuje u prvoj polovini 2020. godine.

U okviru JISP-a Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (dalje: Ministarstvo) će takođe voditi i **registar ustanova, dece, učenika i odraslih, kao i zaposlenih u ustanovama** (dalje: registri). Ustanove će biti dužne da u predmetne registre unose i ažuriraju podatke iz evidencija ukoliko predmetne evidencije ne budu vodile elektronski u okviru JISP-a. **Podaci u evidencijama se ažuriraju na dan nastanka svake promene, a najkasnije u roku od 15 dana od dana promene, dok se promena podataka unosi u registre JISP-a na dan nastanka promene, a najkasnije u roku od 30 dana od dana promene.**

Za potrebe vođenja registara u okviru JISP-a i zaštite podataka o ličnosti nosioca, za svako fizičko lice formira se **jedinstveni obrazovni broj** (dalje: JOB) koji prati njegovog nosioca kroz sve nivoe formalnog obrazovanja i vaspitanja i predstavlja ključ za povezivanje svih podataka o detetu, učeniku i odraslom u JISP-u. JOB predstavlja individualnu i neponovljivu oznaku koja se sastoji od 16 karaktera i koja se **dodeljuje detetu, učeniku i odraslom u automatizovanom postupku preko JISP-a, na zahtev ustanove**, pri prvom upisu u ustanovu. **Uz zahtev za dodelu JOB-a ustanova u JISP unosi lične podatke o identitetu deteta, učenika i odraslom koji predstavljaju podatke o ličnosti u smislu ZZPL.**

U skladu sa odredbama ZOSOV **ustanova je rukovalac⁴ podataka o ličnosti i odgovorna je za njihovo prikupljanje, upotrebu, ažuriranje i čuvanje** u skladu sa odredbama ZOSOV i ZZPL.

Svi podaci o ličnosti koje ustanova prikuplja u cilju formiranja i vođenja zakonskih evidencija i upisa tih podataka u registre JISP-a **moraju se obrađivati⁵ isključivo u skladu**

¹ Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS" br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakoni i 10/2019);

² Podatak o ličnosti je svaki podatak koji se odnosi na fizičko lice čiji je identitet određen ili odrediv, neposredno ili posredno, posebno na osnovu oznake identiteta, kao što je ime i identifikacioni broj, podataka o lokaciji, identifikatora u elektronskim ekonomskog, kulturnog i društvenog identiteta komunikacionim mrežama ili jednog, odnosno više obeležja njegovog fizičkog, fiziološkog, genetskog, mentalnog, ekonomskog, kulturnog i društvenog identiteta;

³ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ("Sl. glasnik RS" br. 87/2018);

⁴ Rukovalac je organ vlasti koji samostalno ili zajedno sa drugima određuje svrhu i način obrade;

⁵ Obrada podataka o ličnosti je svaka radnja ili skup radnji koje se vrše automatizovano ili neautomatizovano sa podacima o ličnosti ili njihovim skupovima, kao što su prikupljanje, beleženje, razvrstavanje, grupisanje, odnosno strukturisanje, pohranjivanje, upodobljavanje ili menjanje, otkrivanje, uvid, upotreba, otkrivanje prenosom, odnosno dostavljanjem, umnožavanje, širenje ili na drugi način činjenje dostupnim, upoređivanje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje;

sa odredbama ZZPL, kao zakona koji posebno uređuje pravo na zaštitu fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti i slobodni protok takvih podataka, načela obrade, prava lica na koje se podaci odnose, obaveze rukovalaca i obrađivača podataka o ličnosti, kodeks postupanja, prenos podataka o ličnosti u druge države i međunarodne organizacije, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, pravna sredstva, odgovornost i kazne u slučaju povrede prava fizičkih lica u vezi sa obradom podataka o ličnosti, kao i posebni slučajevi obrade.

Radi formiranja evidencija i upisa podataka iz evidencija u registre JISP -a, **ustanova obrađuje podatke o ličnosti na osnovu zakonskog ovlašćenja** iz člana 12. stav 1 tačka 3) ZZPL, a u cilju poštovanja pravnih obaveza ustanove u skladu sa odredbama ZOSOV, **te stoga pristanak lica na koje se podaci odnose nije potreban za obradu ovih podataka.** Činjenica da se obrada podataka o ličnosti ne vrši na osnovu pristanka lica, već na osnovu zakonskih ovlašćenja, ne lišava lica na koje se podaci odnose bilo kojih prava garantovanih ZZPL, niti ustanovu oslobađa obaveza koje ima kao rukovalac ovim podacima.

U nastavku teksta skrećemo pažnju na prava lica na koje se podaci o ličnosti odnose, kao i obaveze ustanova kao rukovalaca podacima o ličnosti.

1. PRAVA LICA NA KOJE SE PODACI O LIČNOSTI ODOSE U SKLADU SA ODREDBAMA ZZPL

Pravo na transparentne informacije

Ustanova kao rukovalac je **dužna da preduzme mere da bi licu na koje se podaci odnose pružila sve informacije** u vezi sa obradom podataka o ličnosti, odnosno informacije u vezi sa ostvarivanjem prava lica na koje se podaci odnose, na sažet, transparentan, razumljiv i lako dostupan način, korišćenjem jasnih i jednostavnih reči, a posebno ako se radi o informaciji koja je namenjena maloletnom licu. Te informacije pružaju se **u pismenom ili drugom obliku, uključujući i elektronski oblik**, ako je to pogodno. Ako lice na koje se podaci odnose to zahteva, **informacije se mogu pružiti usmeno, pod uslovom da je identitet lica nesumnjivo utvrđen.**

Ustanova je dužna, da svakom licu na koje se podaci odnose pruži sledeće informacije:

- o svom identitetu i svojim kontakt podacima;
- kontakt podatke lica za zaštitu podataka o ličnosti;
- svrsi nameravane obrade i pravnom osnovu za obradu;
- primaocu, odnosno grupi primalaca podataka o ličnosti, ako oni postoje (kome se podaci o ličnosti prenose);
- činjenici da ustanova eventualno namerava da iznese podatke o ličnosti u drugu državu ili međunarodnu organizaciju, o upućivanju na odgovarajuće mere zaštite, kao i o načinu na koji se lice na koje se podaci odnose može upoznati sa tim merama;
- roku čuvanja podataka o ličnosti ili, ako to nije moguće, o kriterijumima za njegovo određivanje;
- postojanju prava da se od rukovaoca zahteva pristup, ispravka ili brisanje njegovih podataka o ličnosti, odnosno postojanju prava na ograničenje obrade, prava na prigovor;

- pravu da se podnese pritužba Povereniku⁶;
- o tome da li je davanje podataka o ličnosti zakonska ili ugovorna obaveza ili je davanje podataka neophodan uslov za zaključenje ugovora, kao i o tome da li lice na koje se podaci odnose ima obavezu da da podatke o svojoj ličnosti i o mogućim posledicama ako se podaci ne daju.

Pravo na pristup podacima

Lice na koje se podaci odnose ima pravo da od ustanove kao rukovaoca **zahteva informaciju o tome da li obrađuje njegove podatke o ličnosti kao i pristup tim podacima. Ustanova je dužna** da licu na koje se podaci odnose na njegov zahtev **dostavi kopiju podataka koje obrađuje**. Rukovalac može da zahteva naknadu nužnih troškova za izradu dodatnih kopija koje zahteva lice na koje se podaci odnose. Ako se zahtev za kopiju dostavlja elektronskim putem, informacije se dostavljaju u uobičajeno korišćenom elektronskom obliku, osim ako je lice na koje se podaci odnose zahtevalo drugačije dostavljanje.

Pravo na ispravku i dopunu

Lice na koje se podaci odnose ima **pravo** da se njegovi **netačni podaci o ličnosti bez nepotrebnog odlaganja isprave**. U zavisnosti od svrhe obrade, lice na koje se podaci odnose ima pravo da svoje **nepotpune podatke o ličnosti dopuni**.

Pravo na brisanje podataka o ličnosti

Lice na koje se podaci odnose ima pravo da se njegovi podaci o ličnosti izbrišu od strane rukovaoca u slučaju da podaci više nisu neophodni za ostvarivanje svrhe zbog koje su prikupljeni.

Pravo na ograničenje obrade

Lice na koje se podaci odnose ima **pravo da se obrada njegovih podataka o ličnosti ograniči od strane rukovaoca** ako je ispunjen jedan od sledećih slučajeva:

- lice na koje se podaci odnose osporava tačnost podataka o ličnosti, u roku koji omogućava rukovaocu proveru tačnosti podataka o ličnosti;
- obrada je nezakonita, a lice na koje se podaci odnose se protivi brisanju podataka o ličnosti i umesto brisanja zahteva ograničenje upotrebe podataka;
- ustanovi više nisu potrebni podaci o ličnosti za ostvarivanje svrhe obrade, ali ih je lice na koje se podaci odnose zatražilo u cilju podnošenja, ostvarivanja ili odbrane pravnog zahteva;
- lice na koje se podaci odnose je podnelo prigovor na obradu podataka, a u toku je procenjivanje da li pravni osnov za obradu od strane rukovaoca preteže nad interesima tog lica.

Ako je obrada ograničena, rukovalac je dužan da **informiše lice na koje se podaci odnose o prestanku ograničenja**, pre nego što ograničenje prestane da važi.

Pravo na prigovor

Ukoliko smatra da je to **opravdano u odnosu na posebnu situaciju** u kojoj se nalazi, lice na koje se podaci odnose ima pravo da u svakom trenutku **podnese ustanovi** kao

⁶ Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

rukovaocu **prigovor na obradu njegovih podataka o ličnosti**. Ustanova je dužna da **prekine sa obradom podataka** o licu koje je podnelo prigovor, **osim ako je predočio da postoje zakonski razlozi za obradu koji pretežu nad interesima, pravima ili slobodama lica** na koji se podaci odnose ili su u vezi sa podnošenjem, ostvarivanjem ili odbranom pravnog zahteva.

Pravo na pritužbu Povereniku

Lice na koje se podaci odnose ima pravo da podnese pritužbu Povereniku ako smatra da je **obrada podataka o njegovoj ličnosti izvršena suprotno odredbama ZZPL**. Podnošenje pritužbe Povereniku ne utiče na pravo ovog lica da pokrene druge postupke upravne ili sudske zaštite.

Pravo na sudsku zaštitu

Lice na koje se podaci odnose ima pravo na sudsku zaštitu ako smatra da mu je, suprotno ovom zakonu, od strane rukovaoca radnjom obrade njegovih podataka o ličnosti povređeno pravo propisano ovim zakonom. Podnošenje tužbe sudu ne utiče na pravo ovog lica da pokrene druge postupke upravne ili sudske zaštite.

Pravo na naknadu štete

Lice koje je pretrpelo materijalnu ili nematerijalnu štetu zbog povrede odredaba ZZPL ima **pravo na novčanu naknadu ove štete od ustanove kao rukovaoca**. Rukovalac se **oslobađa od odgovornosti** za štetu **ako dokaže da ni na koji način nije odgovoran za nastanak štete**.

2. OBAVEZE USTANOVE KAO RUKOVAOCA PODACIMA O LIČNOSTI

Opšte obaveze

Ustanova je dužna da **preduzme odgovarajuće tehničke, organizacione i kadrovske mere** kako bi obezbedila da se obrada vrši u skladu sa ZZPL i bila u mogućnosti da to predoči, uzimajući u obzir prirodu, obim, okolnosti i svrhu obrade, kao i verovatnoću nastupanja rizika i nivo rizika za prava i slobode fizičkih lica.

Preduzimanje mera zaštite i bezbednosti podataka

Uzimajući u obzir nivo tehnoloških dostignuća i troškove njihove primene, prirodu, obim, okolnosti i svrhu obrade, kao i verovatnoću nastupanja rizika i nivo rizika za prava i slobode fizičkih lica koji proizilaze iz obrade, ustanova je prilikom određivanja načina obrade, kao i u toku obrade, dužna da:

- a. **primeni odgovarajuće tehničke, organizacione i kadrovske mere**, koje imaju za cilj obezbeđivanje delotvorne primene načela zaštite podataka o ličnosti;
- b. **obezbedi primenu neophodnih mehanizama zaštite u toku obrade**, kako bi se ispunili uslovi za obradu propisani ovim zakonom i zaštitila prava i slobode lica na koja se podaci odnose.

Ustanova je dužna da stalnom primenom odgovarajućih tehničkih, organizacionih i kadrovskih mera obezbedi da se uvek obrađuju **samo oni podaci o ličnosti koji su neophodni za ostvarivanje svake pojedinačne svrhe obrade**. Ta se obaveza primenjuje u

odnosu na broj prikupljenih podataka, obim njihove obrade, rok njihovog pohranjivanja i njihovu dostupnost.

Vođenje evidencija radnji obrade

Ustanova kao rukovalac podacima o ličnosti dužna je **da vodi evidencije o radnjama obrade** za koje je odgovorna, a koje sadrže informacije o:

- imenu i kontakt podacima rukovaoca i lica za zaštitu podataka o ličnosti;
- svrsi obrade podataka o ličnosti;
- vrsti lica na koje se podaci odnose i vrsti podataka o ličnosti;
- vrsti primalaca kojima su podaci o ličnosti otkriveni ili će biti otkriveni, uključujući i primaoca u drugim državama ili međunarodnim organizacijama;
- prenosu podataka o ličnosti u druge države ili međunarodne organizacije, uključujući i naziv druge države ili međunarodne organizacije, kao i dokumente o primeni mera zaštite ako se podaci prenose;
- roku posle čijeg isteka se brišu određene vrste podataka o ličnosti, ako je takav rok određen;
- opštem opisu preduzetih mera zaštite podataka o ličnosti, ako je to moguće.

Evidencije radnji obrade vode se **u pismenom obliku, što obuhvata i elektronski oblik i čuvaju se trajno.**

Obaveštavanje Poverenika o povredi podataka o ličnosti

Ustanova je dužna da **o povredi podataka o ličnosti** koja može da proizvede rizik po prava i slobode fizičkih lica **obavesti Poverenika bez nepotrebnog odlaganja, ili, ako je to moguće, u roku od 72 časa od saznanja za povredu.** Ukoliko ne postupi u roku od 72 časa od saznanja za povredu, dužan je da obrazloži razloge zbog kojih nije postupio u tom roku.

Ustanova je dužna da **dokumentuje svaku povredu** podataka o ličnosti, uključujući i činjenice o povredi, njenim posledicama i preduzetim merama za njihovo otklanjanje.

Poverenik popisuje obrazac obaveštenja i bliže uređuje način obaveštavanja.

Obaveštavanje lica o povredi podataka o ličnosti

Ako povreda podataka o ličnosti može da proizvede visok rizik po prava i slobode fizičkih lica, ustanova je dužna da bez nepotrebnog odlaganja **o povredi obavesti lice na koje se podaci odnose.** U izuzetnim slučajevima, predviđenim članom 53. ZZPL ustanova je oslobođena obaveze obaveštavanja lica o povredi podatka o ličnosti. Naime, ustanova kao rukovalac nije dužna da obavesti lice na koje se podaci odnose o povredi podataka o ličnosti, ako:

- je preduzela odgovarajuće tehničke, organizacione i kadrovske mere zaštite u odnosu na podatke o ličnosti čija je bezbednost povređena, a posebno ako je kriptozastitom ili drugim merama onemogućio razumljivost podataka svim licima koja nisu ovlašćena za pristup ovim podacima;

- je naknadno preduzela mere kojima je obezbedio da povreda podataka o ličnosti sa visokim rizikom za prava i slobode lica na koje se podaci odnose više ne može da proizvede posledice za to lice;
- bi obaveštavanje lica na koje se podaci odnose predstavljalo nesrazmeran utrošak vremena i sredstava. U tom slučaju, rukovalac je dužan da putem javnog obaveštavanja ili na drugi delotvoran način obezbedi pružanje obaveštenja licu na koje se podaci odnose.

Određivanje lica za zaštitu podataka o ličnosti

Ustanova je dužna **da odredi lice za zaštitu podataka o ličnosti**. Lice za zaštitu podataka o ličnosti određuje se na osnovu njegovih stručnih kvalifikacija, a naročito stručnog znanja i iskustva u oblasti zaštite podataka o ličnosti.

Takođe, ustanova je dužna da **objavi kontakt podatke lica za zaštitu podataka o ličnosti i dostavi ih Povereniku**.

Napominjemo da smo u okviru materijala dali i model Odluke o određivanju lica za zaštitu podataka o ličnosti, koji možete da koristite radi izvršenja ove obaveze.

Procena uticaja na zaštitu podataka o ličnosti

S obzirom da je verovatno da će neka vrsta obrade, posebno upotrebom novih tehnologija i uzimajući u obzir prirodu, obim, okolnosti i svrhu obrade, prouzrokovati visok rizik za prava i slobode fizičkih lica, rukovalac podacima o ličnosti je dužan da pre nego što započne sa obradom izvrši procenu uticaja predviđenih radnji obrade na zaštitu podataka o ličnosti.

Poverenik je **Odlukom o listi vrsta radnji obrade podataka o ličnosti za koje se mora izvršiti procena uticaja na zaštitu podataka o ličnosti i tražiti mišljenje poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti**⁷ sačinio listu vrsta radnji obrade za koje se mora izvršiti procena uticaja. S obzirom na sadržinu predmetne Odluke, te vrstu podataka o ličnosti koju ustanova prikuplja za potrebe vođenja evidencija i upisa u registre JISP-a, smatramo da je potrebno da ustanova pre početka obrade podataka o ličnosti izvrši procenu uticaja obrade na zaštitu podataka o ličnosti.

Prilikom procene uticaja **ustanova kao rukovalac je dužna da zatraži mišljenje lica za zaštitu podataka o ličnosti**, ako je ono određeno.

Procena uticaja najmanje mora da sadrži:

- sveobuhvatan opis predviđenih radnji obrade i svrhu obrade;
- procenu neophodnosti i srazmernosti vršenja radnji obrade u odnosu na svrhe obrade;
- procenu rizika za prava i slobode lica na koje se podaci odnose;
- opis mera koje se nameravaju preduzeti u odnosu na postojanje rizika, uključujući mehanizme zaštite, kao i tehničke, organizacione i kadrovske mere u cilju zaštite podatka o ličnosti i obezbeđivanja dokaza o poštovanju odredbi ovog zakona, uzimajući u obzir prava i legitimne interese lica na koje se podaci odnose i drugih lica.

⁷ Odluka o listi vrsta radnji obrade podataka o ličnosti za koje se mora izvršiti procena uticaja na zaštitu podataka o ličnosti i tražiti mišljenje poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti ("Sl. glasnik RS" br. 45/2019)

Ukoliko procena uticaja na zaštitu podataka o ličnosti ukazuje da će nameravane radnje obrade proizvesti visok rizik za zaštitu podataka o ličnosti ukoliko se ne preduzmu mere za umanjenje rizika, ustanova kao rukovalac je dužna da zatraži mišljenje Poverenika pre započinjanja radnje obrade.

3. Rokovi čuvanja podataka o ličnosti

Podaci o ličnosti iz evidencija koje ustanova vodi u skladu sa ZOSOV čuvaju se samo u roku koji je neophodan za ostvarivanje svrhe obrade, a u skladu sa odredbom člana 5. stav 1 tačka 5) ZZPL. To znači da ustanova sama određuje kada je svrha obrade ispunjena, odnosno kada joj predmetni podaci o ličnosti više nisu potrebni.

Podaci iz registra koji se nalaze u okviru JISP-a čuvaju se u sledećim rokovima:

- 1) podaci iz registra o ustanovama čuvaju se trajno;
- 2) podaci iz registra dece, učenika i odraslih čuvaju se trajno, osim podataka o socijalnom, zdravstvenom i funkcionalnom statusu deteta, učenika i odraslog koji se čuvaju pet godina od prestanka statusa;
- 3) podaci iz registra o zaposlenima čuvaju se trajno.

ZAKLJUČAK

- U skladu sa odredbama ZOSOV, ustanove su dužne da vode sledeće evidencije:
 - deci, učenicima i odraslima obuhvaćenim formalnim obrazovanjem;
 - roditeljima, odnosno drugim zakonskim zastupnicima;
 - zaposlenima.
- Predmetne evidencije ustanove će moći da vode u elektronskom obliku u okviru JISP-a ili na propisanom obrascu. Poslednjim izmenama ZOSOVa dat je rok ministru prosvete, nauke i tehnološkog razvoja rok od godinu dana od dana stupanja na snagu poslednjih izmena ovo zakona da donese podzakonske akte neophodne za sprovođenje zakona, te stoga u narednom periodu možemo očekivati donošenje pravilnika koji će detaljnije urediti proceduru elektronskog vođenja ovih evidencija.
- U slučaju da ustanove ipak ne budu vodile predmetne evidencije u elektronskom obliku u okviru JISP-a, biće dužne da podatke iz predmetnih evidencija unose i ažuriraju i u svim registrima JISP-a, odnosno u registrima: ustanova; dece, učenika i odraslih; i zaposlenih u ustanovama.
- Kako bi ispunila sve prethodno navedene obaveze predviđene ZOSOV-om, ustanova mora obrađivati podatke o ličnosti fizičkih lica, te se samim tim u smislu odredba ZZPL smatra rukovaocem podacima o ličnosti, te se na nju primenjuju i odnose sva prava i obaveze propisane ZZPL kao posebnog zakona kojim je uređena zaštita podataka o ličnosti. Ustanova je stoga dužna da prilikom prikupljanja podataka o ličnosti upozna lica na koja se podaci odnose sa svim njihovim pravima u skladu sa ZZPL, da licima omogući ostvarivanje svih prava garantovanih ovim zakonom, te da se pridržava i ispuni sve obaveze propisane ZZPL, a kao što su obaveze imenovanja lica za zaštitu podataka o ličnosti, vođenje evidencija radnji obrade, vršenje procene uticaja na zaštitu podataka o ličnosti, preduzimanje mera zaštite podataka, itd.
- U slučaju nepoštovanja obaveza pripisanih ZZPL predviđene su prekršajne sankcije u novčanom iznosu do 2 miliona dinara, kao i novčana kazna za odgovorno lice u rasponu od 5-150 hiljada dinara.

- Na kraju napominjemo i to da se sve evidencije podataka o ličnosti čije je vođenje zakonska obaveza ustanove takođe vode po istom principu, kao što je prethodno objašnjeno, uz primenu i poštovanje svih odredba ZZPL. Najčešći primer ovakvih evidencija su evidencije u oblasti rada.

Lazar Milošević